

Prejav podpredsedu EUCD na konferencii „Vzťahy cirkev – štát“

(1997)

Máme málo času

Nie je to ani desaťročie, ako v Európe padol komunizmus. Na celom svete nechal za sebou stomiliónov mŕtvych a v Európe desiatky miliónov. Medzi miliónmi jeho obetí sú desaťtisíce kňazov, rehoľníkov a náboženských aktivistov. Iba na Slovensku boli kňazi, rehoľníci a náboženský aktivisti za komunizmu odsúdení na tisíce rokov a odsedeli si vo väzení stovky rokov. V krajinách ako Poľsko alebo bývalé Východné Nemecko komunizmus plynule vystriedal nacizmus, ktorý taktiež nezaobchádzal s náboženstvom v rukavičkách. Na území bývalého Sovietskeho zväzu dodnes vidieť zrúcaniny kostolov, ktoré dali zbúrať Stalin a Chruščov. S týmito čerstvými spomienkami budeme o chvíľu vstupovať do 21. storočia a pochopteľne nás zaujíma, či to bude lepšie storočie než 20. a najmä, čo môžeme urobiť my, aby bolo lepším.

Je mnoho scenárov budúceho vývoja, optimistických aj pesimistických. Osobitne zapálené diskusie vyvoláva článok a kniha profesora histórie na Harwarde Samuela Huntingtona *Zrážka civilizácií*. Prof. Huntington tvrdí, že budúce konflikty budú konfliktmi medzi civilizáciami. V našom okruhu sa vyskytujú tri: východokresťanská, západokresťanská a islamská.

Neviem, či má Huntington pravdu. Faktom je, že mnohé tragické udalosti posledných rokov zapadajú do Huntingtonovej schémy.

Nielen vojna v bývalej Juhoslávii, ale aj niektoré zdanlivo izolované epizódy. V novembri minulého roku povraždili v Čečensku neznámi páchatelia lekárov a zdravotné sestry z misie Medzinárodného Červeného kríža, ktorí tam zadarmo ošetrovali a liečili vojnových invalidov. Jedna nemecká lekárka s veľkou dávkou šťastia prežila masaker a potom, v rozhovore v *Der Spiegel* rozprávala, ako čečenské úrady aj miestni obyvatelia sa k nim správali nepriateľsky už pred masakrom, pretože pracovali pod hlavičkou Červeného kríža. Pred časom som čítal v amerických novinách reportáž z Tadžikistanu, opisujúcu boj ruského armádneho kontingentu na strane postkomunistickej vlády v Dušanbe proti islamským vzbúrencom. Podľa reportáže islamskí vzbúrenci aj miestni obyvatelia Tadžikistanu nazývali ruských dôstojníkov, vychovaných v komunistických školách, kresťanmi. V západnej Európe sa publikujú seriózne odhady, za koľko rokov môže Líbya vyvinúť rakety schopné zasiahnuť západoeurópske mestá. Podobné úvahy sa vedú na tému, čo by znamenalo, keby v Alžírsku zvíťazili fundamentalisti.

Nielen Huntingtonovo delenie kresťanskej civilizácie na Východnú a Západnú, ale aj naša historická skúsenosť potvrdzuje, že kresťania z Východu a Západu Európy majú k sebe bližšie ako napríklad k islamu. Pokúsme sa realisticky pozrieť na možnosti a dôsledky tejto našej blízkosti a zároveň rôznosti.

Musím konštatovať, že skúsenosti z minulosti nie sú veľmi povzbudivé. Pravoslávni kresťania dodnes považujú dobytie a vyplienenie Konštantinopola v roku 1204 západnými križiakmi za vpád od chrbta. Križiaci akože išli na pomoc východným kresťanom v boji proti Turkom, ale zničili hlavné mesto východného kresťanstva. V tom istom storočí na severe kontinentu zase nemeckí križiaci napadli Rusko práve vtedy, keď sa z Východu valili cez Rusko Tataři. Vpád Napoleona, Brest-litovský mier a vpád Hitlera považujú Rusi za pokus ulúpiť im zem, skrývajúcu toľké prírodné bohatstvo. Čo majú povedať Poliaci po štyroch deleniach svojej krajiny za účasti Ruska alebo po povraždení svojich dôstojníkov v Katyni.

Je načase pretrhnúť tento začarovaný kruh vzájomného ohrožovania. Kto to má urobiť, ak nie práve kresťania, ktorí veria v toho istého Ježiša Krista? Náboženstvo najviac ovplyvňuje názory a správanie ľudí, viac než príslušnosť k národu alebo k sociálnej triede. Keby sa zblížili východné a západné cirkvi, politika by ich musela nasledovať. Vnútornú logiku nášho dnešného stretnutia obohacuje to, že pravoslávna cirkev bola tradične užšie spätá so štátom a kresťanskodemokratické strany na Západe zase vnášajú kresťanské sociálne učenie priamo do politiky. Vonkajšia logika nášho stretnutia spočíva v tom, že keby západná a východná Európa strategicky spolupracovali, obyvatelia celého kontinentu by žili v bezpečí a prosperite, pretože Európa by bola najväčšou mocnosťou na svete.

Diskusia o vzťahoch východného a západného kresťanstva práve tu v Solúne je osobitne symbolická. V IX. storočí sa tu narodili bratia Konštantín a Metod, ktorých byzantský cisár Michal vyslal do strednej Európy, na Velkú Moravu, aby tam šíрили kresťanstvo. O vyslanie vierozvestcov požiadalo veľkomoravské knieža Rastislav. Pravoslávna cirkev vyhlásila Rastislava za svätého, Konštantína, ktorý neskôr prijal meno Cyril a zomrel v Ríme, spolu s bratom Metodom terajší pápež Ján Pavol II. vyhlásil za spolupatrónov Európy. Svätý Cyril a Metod z územia dnešného Slovenska započali svoju misiu medzi slovanskými národmi, oni a ich nasledovníci rozšírili kresťanstvo medzi Slovanmi. Odkaz oboch svätcov pre našu dnešnú diskusiu spočíva v tom, že ich pozval stredoeurópsky vládár, vyslala ich Byzancia a ich misiu potvrdil Rím.

Dnešný pohľad zo Západu na Východ je zmesou údivu nad nepochopiteľnosťou niektorých krokov Východu, ale aj obdivu voči vlastenectvu východných národov. Rusi radšej spálili Moskvu, než by ju ponechali Napoleonovi. Rusi, Ukrajinci a Bielorusi priniesli nezmerne obete pre víťazstvo nad nacizmom. Mimochodom, zdá sa, akoby svet na tieto obete zabúdal. Západnú technickú sebadôveru narúša ruská vesmírna stanica Mir, ktorá je v súčasnosti jedinou fungujúcou vesmírnou stanicou.

Pohľad z Východu na Západ by iste odhalil mnohé, čo západné národy o sebe nevedia, ale po tisícročí spoločných dejín je iba výmena pohľadov málo. Potrebujeme strategické spojenectvo a pre strategické spojenectvo je potrebné vyvarovať sa krokov, ktoré spojenectvu bránia.

Toto stretnutie usporadúva Európska únia kresťanskej demokracie, preto začnem od nás. Povedzte nám, naši bratia z Východu, čo by sme mali my zmeniť na našom správaní, na našej politike, na politike Európskej únie, aby sa spojenectvo medzi západnou a východnou Európou utužilo? Čo je na našom správaní pre vás neprijateľné? Kde vidíte vy perspektívu spolupráce medzi Východom a Západom?

Každú vašu odpoveď budeme starostlivo skúmať a budeme sa snažiť jej vyhovieť.

Na vysvetlenie politiky západoeurópskej kresťanskej demokracie chcem povedať, že ona nie je založená na vytváraní materiálnej prevahy nad oponentom. Politika kresťanskej demokracie rešpektuje človeka takého, aký je, aj s jeho chybami a snaží sa racionálne usporiadať jeho životné podmienky čo najvýhodnejšie, pravda pri rešpektovaní určitých princípov. Presadzujeme decentralizáciu moci a posúvanie právomoci smerom hore iba na základe subsidiarity. Pochopili sme, že pre mier v štáte je potrebná spokojnosť menšín, preto zaručujeme práva menšín. Zaručujeme vládu zákona v štáte, slobodu tlače a slobodu združovania. Bezpečnosť jednotlivca a štátu zakladáme na vláde zákona, ale aj na dôvere voči slovám oponenta. Podporujeme spájanie sa do väčších celkov na základe práva a dobrovoľnosti. Výsledkom takéhoto spájania je Európska únia.

Politika dôslednej ochrany práv jednotlivca niekedy akoby politicky a ideovo podporovala našich protivníkov až do takej miery, že otriasa priam našimi ideovými základmi. Románová postava, pravoslávny mních otec Pajsij z Dostojevského Bratov Karamazovcov to vyjadril výstižne aj za nás: „Svetská veda, spojená vo velikánsku silu, rozobrala, najmä v poslednom storočí, všetko, čo nám sväté

knihy odkázali ako odkaz nebies a po krutej analýze vedcov tohto sveta nezostalo z celej niekdajšej svätine celkom nič. Ale rozoberali po častiach a celok unikal ich zraku, postihnutému až obdivuhodnou slepotou. Lebo celok stále stojí neochvejný pred ich očami a ani brány pekelné ho nepremôžu. Lebo aj tí, čo sa zriekli kresťanstva a broja proti nemu, sú bytostne odrazom tej istej podoby samého Krista a takým aj zostali, pretože doteraz ani voľou ani zápalom srdca neboli schopní vytvoríť inú, vznešenejšiu predstavu o človeku a jeho dôstojnosti, ako je predstava, ktorú kedysi dávno vyznačil Kristus. A zo všetkých doterajších pokusov sa zrodili len spotvorené ohavy.“ Robíme a budeme robiť túto politiku, pretože veríme jej správnosti. Táto politika ušetrila západné národy od biedenia, akému boli vystavené východné národy. Veríme, že bude úspešná aj naďalej. Ale ak má Huntington pravdu a u ázijských a afrických národov sa zmocnia vlády diktátori a povedú ich proti nám, samotná takáto politika nás nezachráni a bieda postihne aj nás.

Máme málo času. Démoni z minulosti nás môžu veľmi ľahko dobehnúť a namiesto spoločne za udržanie mieru vo svete pôjdeme proti sebe.

Prichádzam na túto konferenciu zo Slovenska. Slovensko patrí dejinami, náboženstvom a kultúrou k Západu, jazykom k Východu. Táto dvojaká povaha našej existencie nás nabáda, aby sme počúvali hlasom z Východu aj zo Západu a snažili sa im porozumieť.

V IX. storočí vyšli z tohto mesta sv. Cyril a Metod a rozšírili kresťanstvo na zvyšok Európy. Terajší pápež ich menoval za spolupatroinov Európy spolu so svätcom Západu, sv. Benediktom. Verím, že sa všetci traja na nás teraz dívajú a žehnajú nám.

Soľún 11. - 13. decembra 1997